

Mitták Tünde

**A VILÁGI HARMADRENDEK TÖRTÉNETE, MŰKÖDÉSÜK A II.
VATIKÁNI ZSINAT UTÁN, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
MAGYARORSZÁGON**

TÉZISFÜZET

Moderátor: Dr. Szuromi Szabolcs Anzelm DSc.

**Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Kánonjogi Posztgraduális Intézet**

**Budapest
2011**

Az első szervezett világi rendek – mint a nagy rendalapítók körül kialakult harmadik rendek – az érett középkor végén jöttek létre, jóllehet már az ősegyház korában ismert volt a próféták felhívására vagy általuk a közösség nevében vállalt bűnbánattartás és engesztelés.¹ Jézust és az apostolokat szintén megannyi világi, megtérésre vágyó ember követte, mégsem tekinthetők a mai értelemben vett vallásos társulatoknak.

A kereszténység első századaiban ugyan még a szerzetesi élet és a harmadrendek intézményes formája nem alakult ki, de már ebből az időből ismeretes a tökéletességre törekvő életmód egyéni megélése (*aszkréták, remeték vagy anachoreták, szüzek*).² Az ókeresztény korban a magántársulatok eleinte szerzetes testületek voltak, melyek létrejöttének igazi motivációja a hit és a szeretet, továbbá az Isten országának és az örök élet elnyerésének céljából való lemondás az anyagi javokról, földi örömeiről.

Az intézményesült szerzetesség középkori megerősödése és virágzása után merült fel az igény a világiak részéről, hogy a szerzetesekhez hasonló életet éljenek. Az első szervezett társulások azokból a követőkből álltak, akiknek a rendekben való felvétele valamely oknál fogva nem valósulhatott meg, azonban a rendhez való lelki-kapcsolódási szándékuk kitartó érvényesítése, illetve szerzeteseket követők létszámának növekedése következtében a rendalapítók nem hagyhatták figyelmen kívül őket. Így történt ez a kutatásunk tárgyául kiválasztott Premontrei és Ferences Világi Rend esetében is.

A források alapján megállapítható, hogy a világi harmadrendek gondolata már *Xanteni Szent Norbertben* felmerült, aki az őt követni szándékozó *Teobald champagne-i gróf* kérésére 1124 körül *életszabályokat* fogalmazott meg, és amit aztán egyre többen követni kezdtek.³

A jogtudósok álláspontja még a mai napig nem egységes abban a kérdésben, hogy a mai értelemben vett és jogilag szervezett *első világi rend* a premontrei vagy a ferences világi rend volt, hiszen a premontrei harmadrendről a XVII. századnál korábbi feljegyzések nem maradtak fent.⁴ Véleményünk szerint a jogi fogalmak pontos tisztázása, illetve történeti tényfeltárás útján lehetséges megválaszolni a nyitott kérdéseket.

---

¹ Lásd például 1Sám,7,6; Neh 1,6 és 9,2; Iz 63,7–64,12; Dán 9,4–19. Vö. *Bibliai Lexikon*, Budapest 1989. 205–207.

² ÓRIGENÉSZ, *Az imádságról és a vértanúságról* (Ókeresztény írók 14), Budapest 1997. 164–219. vö. VANYÓ L., *Ókeresztény írók lexikona* (Szent István Kézírókönyvek 10), Budapest 2004. 375–389. SCHERMANN E., *Szerzetesjog*, 2.

³ *Szent Norbert Világi Harmadrendje*, Csorna 1945. CAMPBELL, H., *Szent Norbert a premontrei rend alapítója*, 213–214. GRASSL, B., *A premontrei rend szentjei*, Budapest 1941.

⁴ CAMPBELL, H., *Szent Norbert a premontrei rend alapítója*, 213–214.

Vitathatatlan tény, hogy Xanteni Szent Norbert Teobald számára életszabályokat adott és ez elindított egyfajta fejlődést a harmadrendek kialakulása felé. Ezen túlmenően a quasi istentiszteleti formában íródott alapszabályokat első ízben II. Honorius pápa hagyta jóvá 1126-ban.⁵ A Premontrei Világi Harmadrend megújított szabályzatát 1686-ban hagyta jóvá a Szentszék, majd XIV. Benedek pápasága alatt vizsgálták felül 1752 májusában.⁶ Ezt követően 1923-ban, majd végül 1949. június 6-án készült új szabályzat a terciáriusok számára.

Szent Norbert halála után mintegy hetven évvel, *Assisi Szent Ferenc* is a bűnbánat tartásán keresztül kereste az evangéliumi tanácsok tökéletes megélését. Kora szinte minden társadalmi rétegét megérintette és a források hitelesen tanúsítják, hogy 1220 körül az általa szervezett, eredetileg *Bűnbánók rendjének testvérei és nővérei* elnevezésű harmadik rend, illetve szabályzata a Szeráfi atyától származik.⁷ A rendalapító először az „Epistula ad fideles” című dokumentumban körvonalazta a világiak számára ajánlott életmódot,⁸ amelyet Ugolino bíboros egészített ki és hagyott jóvá 1221-ben (*Memoriale Propositi*). Regulává 1284-ben *F. Caro* ferences vizitátor szerkesztette, amelyet 1289-ben IV. Miklós pápa erősített meg pápai bullában (*Supra montem* – 18 Aug. 1289).⁹

A szabályzat a XIII. Leó pápa által 1883-ban kiadott új reguláig volt érvényben. Mindezek alapján leszögezhetjük, hogy mindkét rendalapító körül még az életében kialakult a világiak olyan csoportja, akik hozzájuk hasonlóan szerettek volna élni. Miután mind Szent Norbert, mind Szent Ferenc fontosnak tartotta a családot és a világi küldetések teljesítését is, életszabályokat adott követőik számára, hogy a saját életállapotukban folytassák az evangelizációt, apostolkodást. Valójában mindketten egy szabályrendszert fektettek le, amely azonban csak később lett egységes regulává szerkesztve. Pápai megerősítést a premontrei harmadrend 1126-ban kapott II. Honorius pápától, míg a Szent Ferenc által alapított Harmadik Rend IV. Miklós pápától 1289-ben.¹⁰

Mindannak ellenére, hogy a premontrei harmadrend időben megelőzte Szent Ferenc Bűnbánó Testvérek Rendjének alapítását és pápai megerősítést is előbb kapott, mégis kétségtelen, hogy a legtöbb forrás a ferences harmadik rend tekintetében maradt fenn, illetve a működésükre vonatkozóan is a leggazdagabb ismeretekkel róluk rendelkezünk.

---

⁵ *The Third Order of Norbertine* in *New Catholic Encyclopedia*, XIV., 96.

⁶ *The Third Order of Norbertine* in *New Catholic Encyclopedia*, XIV., 96. PUSKELY M., *A keresztény szerzetesség történeti fogalomtára*, 757–758.

⁷ LINO, B., *A ferences világi rend természete*, 5. VÁRNAI J. (ed.), *Kézikönyv a Ferences Világi Rend életéhez*, 46–48. NIGG, W., *A szerzetesek titkai*, 279–319. *Third Orders* in *New Catholic Encyclopedia*, XIV., 93–94. BALANYI GY., *Anima Franciscana*, 108–109.

⁸ *Fonti Francescane*, Padova 1983.³ 151–158.

⁹ *Bullarium Franciscanum*, Tom. IV., Roma 1768. 94–97.

¹⁰ A *Memoriale Propositi* 1221-ben csak szóbeli megerősítést kapott III. Honorius pápától.

Még Szent Ferenc idején Itáliában egész helységek, városok terciáriusokká váltak. A bűnbánó rend tagjai már ebben az időben is tartottak fenn menedékhelyeket, kórházakat, intézményesen felkarolták az elhagyottakat, árvákat és szegényeket. Az első ilyen példa a firenzei San Paolo-kórház volt, de világiak vezették Imolában (Itália) is a városi kórházat. Emellett a rend társadalmi jelentősége egyértelműen minden korban kimutatható, akár a hitélet alakító ereje, akár a mások közötti viták enyhítése tekintetében. A rendalapító a Kisebb Testvérek szellemét úgy akarta terjeszteni a világiak körében, amely másként kötődik az első rendhez, mint azt néhány bencés kongregáció, illetve a premontrei kanonokok tették. Olyan szervezetet szeretett volna, amely bár az első rend szellemét sugározza, de kevésbé függ tőle.¹¹ A Bűnbánó Testvérek Rendjének elnevezése első ízben a Supra montem kezdetű bullában változott Szent Ferenc Harmadik Rendjére.

A XIV. században megindult a harmadrendek tagozódása abból az igényből fakadóan, hogy egyesek szerettek volna közösségi életet élni, de mégsem szerzetesként. Így jöttek létre a reguláris vagy szabályozott harmadrendek, amelyek a terciáriusok számára felállított szabályokat követték, de a világtól elkülönülve éltek.

A *kármelita világi harmadrend* – a korábbi terciáriusokhoz képest jóval később – csak a XIV. században alakult meg, miután a rend Európában terjeszkedni kezdett. Így abban is különbséget fedezhetünk fel, hogy a világi kármeliták számára nem a rendalapító fogalmazta meg az életszabályokat. Az intézményesült harmadrend a XV. században tűnt fel, amelynek megalapítása *Boldog Soreth János* nevéhez fűződik. Szabályzatukat 1452. október 7-én *V. Miklós pápa* (1447–1455) hagyta jóvá, amelyet később *IV. Sixtus pápa* (1471–1484) az 1476-os *Mare magnum privilegiorum* kezdetű bullájával erősített meg.¹² A kor igényeihez alkalmazkodva a kármeliták terciáriusainak *Theodor Stratus*, a rend generálisa adott új szabályokat 1635-ben, amelyet aztán 1678-ban vizsgáltak felül.¹³ A kármelita terciáriusok szabályzatát 1921. március 6-án, majd a II. Vatikáni Zsinati tanítás szellemében 1979-ben újították meg. A legújabb approbatiót – az 1983-as Egyházi Törvénykönyv hatálybalépése után húsz évvel – a Megszentelt Élet Intézményeinek és Apostoli Élet Társaságainak Kongregációja kérte meg 2003. június 9-én.

---

¹¹ *A ferences harmadik rend*, 18. vö. UNGHVÁRY A., *A harmadik rend történelmi méltatása*, in BUTTYKAY A. (szerk.), *Szent Ferenc nyomdokain (1226–1926)*, Budapest 1926. 375–381, különösen 376.

¹² PUSKELY M., *Szerzetesek*, 61–64. és 144. PUSKELY M., *A keresztény szerzetesség történeti fogalomtára*, 757–758.

¹³ *The Third Order of Our Lady of Mount Carmel in New Catholic Encyclopedia*, XIV., 96.

Ezen túlmenően láthattuk, hogy a történelem folyamán sokat változott a státusuk is. *Patrick Thomas McMahon* kármelita testvér a középkori Firenze tanulmányozása során megállapítja, hogy a világban élő kármeliták státusát meglehetősen nehéz meghatározni, hiszen ebben az időben a városban sokféle formában voltak jelen:

- segítő testvérek, akik fogadalmat tettek és a testvérek klauzúrájában éltek, de nem harmadrendiek,
- saját otthonukban élők, akik ugyanúgy letették a hármast fogadalmat, mint a szerzetesek,
- a kolostorok melletti házakban közösségben élő harmadrendi nővérek.

A XIV. században őket hívták *világban élőknek*. A források alapján tehát megállapítható, hogy ez alatt értették mind a harmadrendieket, mind a segítő testvéreket, mind pedig azokat a nőket, akik saját életállapotukban maradtak és otthonukban élték meg az evangéliumi és a „boldogságok szerinti” életet.

Ugyanakkor számos *kármelitákat pártoló testvérület* is működött ebben az időben, amelyek szintén a kármelita lelkeséget követték, és időben megelőzték a harmadrendeket.¹⁴

A II. Vatikáni Zsinat után a reformintézkedések nem csupán a szerzetesi regulákban és világi harmadrendek szabályzataiban eredményeztek változást, hanem kihatott a világi rendek működésére, a tagok szemléletére is. VI. Pál pápa az 1978. június 2-án kelt, *Seraphicus Patriarcha* kezdetű körlevelével jóváhagyta és megerősítette a zsinat szellemiségében átfogalmazott ferences harmadrend reguláját (*Regula rinnovata*).

Összehasonlítva a XIII. Leó pápa által jóváhagyott regulát a ma hatályossal, elmondható, hogy már nem helyi, hanem nemzetközi alapon, egyetlen rendként szerveződik a rend és helyi vezetői nem a ferences atyák, hanem világiak. A harmadrend helyi, regionális, országos és nemzetközi szinten működő *testvéri közösségekből* áll, a ferences rendtartományoktól független.¹⁵ A világiak életében a hangsúly az áhitatgyakorlatokról a közösségi, apostoli életre helyeződött át. A regula 2. pontja a közösséget olyan, az egész világon elterjedt, szervezett katolikus testvéri közösségként definiálta, amelynek testvérei és nővérei a saját világi állapotukban akarják megvalósítani a szeretet tökéletességét, és fogadalommal kötelezik el magukat az Evangélium szerinti életre.¹⁶

---

¹⁴ Ilyen volt például Firenzében a *Kármelhegyi Boldogasszony- és Szent Ágnes-Társulat*, illetve a *Szent Miklós-Társulat*. Lásd bővebben MCMAHON, P. T., *Carmel and Laypeople – Medieval Florence*, in *Carmel in the World* 31 (1992/3) 247–255.

¹⁵ *A Ferences Világi Rend Regulája, Általános Konstitúciói, Országos Statútumai és Szerartáskönyve*, 21–22. vö. LINO, B., *A ferences világi rend természete*, in *Forma Minorum* 42 (2007) 2–15, különösen 12. WOLSKY A., *A Ferences Világi Rend*, in *Vigilia* 9 (2005) 702–711.

¹⁶ Lásd *A Ferences Világi Rend Regulája, Általános Konstitúciói, Országos Statútumai és Szerartáskönyve*, 13.

A zsinati tanítás és a világiakról továbbfejlesztett teológiai kép jól tükröződik a megújított regulában. Míg az 1883-as szabályok főként *előíró, tiltó rendelkezéseket* tartalmaztak, addig a megújított regula inkább *buzdít* és a másokkal való *párbeszédet* szorgalmazza az egyéni törekvések helyett. A regula több helyen is támaszkodik a zsinati tanításra¹⁷ és már a címében is tükrözi a világiakról megváltozott egyházképet, miként a Szent Ferenc Harmadik Rendje helyett a *Ferences Világi Rend* terminológiáját vezeti be. Míg a Leó-féle szabályzat értelmezésében a harmadrend helyi egyesület volt, 1978-tól már egyre inkább az a felfogás uralkodott, hogy a Ferences Világi Rend több mint egyszerű confraternitas, *valódi rend*, hiszen saját szervezettel, illetve vezetővel bír, független az első rendektől és autonómiával rendelkezik.¹⁸

A regulát az 1983-as Egyházi Törvénykönyv néhány helyen pontosítja, így többek között a kánoni törvények alapján ma már egyértelműen a világiak nemzetközi nyilvános társulásai közé sorolódik.¹⁹ A régi regula a szerzetesrendtől való szorosabb függés miatt számos szerzetesi fogalommal operált. A tagokat *terciáriusoknak* nevezte, a taggá válás feltétele a *novíciátus* és fogadalomtétel volt.

Fogadalomtételkor a tagok rendi nevet vettek fel, habitust viseltek (a Leó-féle regula szerint már csak skapulárét és kordát) és egymást testvérnek/nővérnek nevezték. Ezzel szemben az 1978-as szabályzat alapján a tagok megtartják a keresztségben kapott nevüket, akiket *világi ferenceseknek* nevez, illetve akik *bevezetés* és *egyéves képzés* után tesznek fogadalmat.²⁰

A II. Vatikáni Zsinat után változott meg a *kármelita harmadrend* elnevezése is, *Világban Élő Kármelita Rend* (VÉK) lett.²¹ A társulás önmeghatározása szerint „lelkileg egységes hivatások megélése különböző életkörülmények között”, ami szintén a zsinati szellemiséget tükrözi vissza.²² A VÉK tagjaira vonatkozó Konstitúciót időről időre a kor követelményeinek megfelelően módosítják, újítják. A VÉK-Konstitúciók alapján a Kármelhegyi Boldogasszonyról és Jézusról nevezett Szent Teréz Világi Rendje a világi hívek társulata, a Sarutlan Kármelita Rend szerves része. Alapvetően a helyi közösségre épül és mind tartományi, mind közösségi szinten jogi személyiséggel bír.²³

---

¹⁷ LG, 31., GS, 93. vö. *Evangelii nuntiandi* 70. pont.

¹⁸ LINO, B., *A ferences világi rend természete*, in *Forma Minorum* 42 (2007) 2–15.

¹⁹ VÁRNAI J. (ed.), *Kézikönyv a Ferences Világi Rend életéhez*, 59–66.

²⁰ VÁRNAI J., *Kézikönyv a Ferences Világi Rend életéhez*, 67–78.

²¹ *Kármelita harmadrend* in *Magyar Katolikus Lexikon*, VI., 214.

²² VÉN E. T., *A Teréziánus Kármel Világban Élő Rendje*, in *Vigilia* 9 (2005) 712–719, különösen 714. vö. LG, 4 in AAS 57, 1965. 6–7. SC, 28–30 in AAS 56, 1964. 107–108. GS, 43 in AAS 58, 1966. 1061–1062.

²³ *A Kármelhegyi Boldogasszony és Jézusról nevezett Szent Teréz Világi Rendjének Regulája, Konstitúciói, Tartományi Statutumok*, 22., 37. és 40. pont. vö. CIC 301, 303–306. és 313. kánonok.

A többi szerzetesközösséghez hasonlóan a premontreieknél is megfigyelhetők a II. Vatikáni Zsinatot követő reformhatások. A Premontrei Világi Rend hatályos egyetemes szabályai szerint tagok felvételéhez a 16. életév betöltése szükséges, míg 18. életév előtt fogadalom nem tehető. A társulatot meghatározott időközönként az apát vagy a megbízottja látogatja, aki emellett a tagok képzésében és hivatásuk teljesítésében is segíti a világiakat.²⁴

Látható tehát, hogy a II. Vatikáni Zsinat nyomán a terciárius/terciária kifejezés fokozatosan tűnik el a szabályzatokból és a harmadrend helyett a Ferences Világi Rend, a Világban Élő Kármeliták Rendje, illetve Premontrei vagy Szent Norbert Világi Rendje elnevezés válik elterjedtté. Ugyanakkor a zsinati tanítás új tartalma az egyes konstitúciókba és részleges státútumokba még eltérő módon épült be. Így például, míg a világi ferenceseknél a testvér és nővér megszólítás, valamint rendi keresztnevek felvétele teljesen megszűnt, addig a kármelitáknál ez az ősi hagyomány továbbra is megmaradt.²⁵

Hazai tekintetben a zsinati hatások érvényesülése nem csupán a jogalkotás terén, hanem a gyakorlati életben is későbbre tolódott, amelyet a magyar történelmet kettészakító 50 éves diktatúra okozott. A második világháború utáni szeparációs törekvések és földreform az egész magyar egyházat súlyosan érintették.²⁶ A kommunista éra berendezkedését követően a kormány minden eszközzel azon volt, hogy az egyházi befolyást visszaszorítsa. 1948. június 16-án államosították az egyházi iskolákat, napi rendre tűzve az állam és egyház szétválasztásának gondolatát.²⁷ A vallásoktatás tárgyában hozott 1949. évi 5. törvényerejű rendelet értelmében megszűnt a kötelező hitoktatás,²⁸ mindennaposá vált a megfélemlítés és a burkolt szankció következtében számos család életében csak a titokban történő vallásgyakorlás vált lehetővé.²⁹ Végül a teljes egyházellenesség kibontakozása az 1950. szeptember 7-én kelt, a szerzetesrendek működési engedélyéről szóló 1950. évi 34. törvényerejű rendeletben testesült meg, amikor is betiltották a hazai szerzetesrendeket és csak azok működhetek tovább, amelyekkel az állam külön egyezményt kötött.

---

²⁴ *Szent Norbert Világi Harmadrendje*, forrás: <http://www.opraem.hu/harmadrend.htm>. A hatályos szabályzatot lásd a rend központi honlapján: <http://www.premontre.org>

²⁵ Lásd a Magyar Rendtartomány Statutumának 5. pontját. in *A Kármelhegyi Boldogasszony és Jézusról nevezett Szent Teréz Világi Rendjének Regulája, Konstitúciói, Tartományi Statutumok*, 31.

²⁶ GERGELY J. – KARDOS J. – ROTTLER F., *Az egyházak Magyarországon*, 209. Lásd a nagybirtokrendszer megszüntetése és a földműves nép földhözjuttatása tárgyában kibocsátott kormányrendelet törvényerőre emeléséről szóló 1945. évi VI. törvényt.

²⁷ Lásd a nem állami iskolák fenntartásának az állam által való átvétele, az azokkal összefüggő vagyontárgyak állami tulajdonbavétele és személyzetének állami szolgálatba való átvétele tárgyában hozott 1948. évi XXXIII. törvényt és a Magyar Népköztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény 54. §-át.

²⁸ Lásd a vallásoktatásról szóló 1949. évi 5. Népköztársaság Elnöki Tanácsi rendelet végrehatása tárgyában hozott, 1101/1-1949. (IX. 6.) VKM rendeletet.

²⁹ A hitoktatásra való jelentkezések, illetve templombajárás statisztikai zuhanására vonatkozó adatokat lásd NAGY P. T., *Hitoktatás az ötvenes években*, 40–46.

Így kapták vissza intézményeiket a piaristák (Budapesten és Kecskeméten), a bencések (Pannonhalmán és Győrben), a ferencesek (Esztergomban és Szentendrén), valamint a Budapesten és Debrecenben tevékenykedő női tanítórend, a Miasszonyunkról Nevezett Szegény Iskolanővérek.³⁰ A magyarországi rendek feloszlata következtében a kármelita rend több tagját elhurcolták, a csornai prépostság kanonokjai szétszóródtak, többen külföldre menekültek.³¹ Az 1950 után bekövetkező kemény diktatúrát a magyar jogrendszer mindenben megerősítette. 1951. május 19-én a Kormány felállította az Állami Egyházügyi Hivatalt, amely csaknem 40 évig az egyház kormányzati szabadságának korlátozását, az egyházi ügyekbe való radikális beavatkozást, a kommunista politikai éra diktálásának megtestesülését jelentette.³²

Ugyanakkor a szeptember 15-én kihirdetett, a Vallásfelekezeti Alap létesítéséről szóló 170/1951. (IX. 15.) MT rendeletben meghatározott *kongrua* sajátos függő helyzetet teremtett. Az elnyomás és diktatúra ellen tiltakozó 1956-os forradalom és szabadságharc tovább rontotta a helyzetet. A sorozatos letartóztatások, az Államvédelmi Hatóság szüntelen zaklatása, állandó megfigyelések és egyházellenes intézkedések következtében több pap, szerzetes és terciárius szenvedett testi-lelki sérüléseket, illetve okozta halálukat.³³

A II. Vatikáni Zsinat hatása így Magyarországon a rendszerváltás előtt igazából nem valósulhatott meg. Eredményeket csak liturgikus és egyházkormányzati téren sikerült elérni, hiszen az Állami Egyházügyi Hivatal szigorúan titkos jegyzőkönyveiben számos esetben hangsúlyozta, hogy gátolni kell a zsinati tanítás hazai gyakorlatban való érvényesülését.³⁴

A rendek reformja így nálunk csak a rendszerváltás után következhetett be. Az 1950–1989 között illegálisan működő Ferences Világi Rend Regulája magyar fordításban nyomtatásban először 1988-ban jelent meg, ekkor is kifejezetten belső használatra.³⁵ A kármelita és premontrei rendek a négy évtizedes szétszórás után 1989-ben kezdhették meg újrászerveződésüket.

---

³⁰ CZENE –POLGÁR V., *Egyházpolitika az 1950-es években*, in ŐZE S. – MEDGYESY-SCHMIKLI N. (szerk.), *A ferences lelkiesség hatása*, 460–468. NAGY P. T., *Hitoktatás az ötvenes években*, in *Iskolakultúra* 10 (2000/2) 38–46. BELICZAY A., *A magyarországi vallásoktatás története*, in *Theológiai Szemle* 35 (1992/2) 96–100.

³¹ MÁTÉFFY J. B., *Kármelita rend története Magyarországon*, 95–100. *Premontreiek in Britannica Hungarica*, XV., 147–148.

³² Lásd az Állami Egyházügyi Hivatal felállításáról szóló 1951. évi I. törvényt és a végrehajtása tárgyában hozott 110/1951. (V. 19.) MT rendeletet.

³³ Lásd az Államvédelmi Hatóság szervezése tárgyában hozott 4353/1949. (XII. 28.) MT rendeletet.

³⁴ SZABÓ CS., *A Szentszék és a Magyar Népköztársaság kapcsolatai*, 64–81, 200–201, 290–292.

³⁵ *Magyar Umbria* ferences füzet 1988. évi 3. számában az első megjelenés. Javított kiadás 1989-ben *Kézikönyv a Ferences Világi Rend életéhez* című könyvben Várnai Jakab OFM szerkesztésében.

S bár a VÉK-közösségek is titokban működtek a diktatúra alatt a Teréziánus Kármel Világban Élő Rendje Konstitúciójának magyar fordítását csak 2007-ben adták ki.³⁶ A szétszórhatást leginkább megsínylő premontrei rendben a világiak újraszervezése csak 1989 után történt meg. Alapszabályuk a mai napig nem került magyar fordításra.

Magyarország történelmében 1989. június 16. új helyzetet teremtett. Negyven év diktatúra után előtérbe kerültek az emberi és szabadság jogok, a váltógazdaság, illetve többpártrendszer lehetőséget teremtett a gazdasági fejlődésre, valamint demokratikus eszmék kibontakozására. A fordulat évét követően azonban az újraszerveződni törekvő szerzetesrendeknek nehéz helyzettel kellett szembenézniük. A szerzetesek többsége megöregedett vagy olyan testi-lelki sérüléseket szenvedett, hogy aktív tevékenységére már a rend nem számíthatott. Az apátiás állapotból főként azok a rendek tudtak talpra állni, amelyek az illegalitás éve alatt is töretlenül folytatták tevékenységüket.

A ferences és kármelita világiak a szerzetesrendek feloszlatása után is igyekeztek titokban működni. Nagy szerepük volt abban, hogy a rendi hagyományokat megőrizték és támogatói legyenek a szerzeteseknek, papságnak. A *Ferences Világi Rend* fejlődött a leggyorsabban a rendszerváltás után. 1990-ben tartotta meg az első országos konferenciát Esztergomban, és 2005-ben Magyarországon 38 közösségen belül mintegy 550 világi ferencest tartottak nyilván. A jelenlegi adatok alapján ma 40 közösségben 480 tag él az FVR-Regula szerint. A csökkenést a közösségek elöregedése okozza. A Ferences Világi Rend a megújulás jegyében elsődleges célként tűzte ki a ferences lelkeség fiatalok számára való vonzóvá tételét, valamint a folyamatos missziós tevékenységet.

A *Világban Élő Kármelita Közösségek* már sokkal nehezebben tudtak talpra állni. Miután alapjában véve kontemplatív rend, így a jozefinizmus idején haszontalannak nyilvánították és a XX. században is sokkal nagyobb támadásnak voltak kitéve. Emiatt a világi rendek közösségei is csak később tudtak megalakulni és a rendszerváltás utáni újraszerveződésük is jóval lassabban indult meg. Jelenleg 13 közösségben 400 világi kármelitát tartanak nyilván. A VÉK-Konstitúciók mára már koherensek a II. Vatikáni Zsinat tanításaival és megfelelnek a zsinat utáni dokumentumoknak is.³⁷ Az első hazai Tartományi Statútumok 2007-ben kaptak jóváhagyást és megerősítést.

---

³⁶ Megjelent az Eredeti Regulával és Tartományi Statútumokkal egybeszerkesztve 2007-ben Kovács Cs. Albert OCD szerkesztésében.

³⁷ Az *Evangelii nuntiandi* kezdetű adhortatio (8 Dec. 1975) in AAS 68, 1976. 5–76. II. János Pál pápa szinódus utáni apostoli buzdítása: *Christifideles laici* (30 Dec. 1988) in AAS 88, 1996. 377–486. II. János Pál pápa megszentelt élet kezdetű apostoli buzdítása: *Vita consecrata* – (25 Mar. 1996) in AAS 88, 1996. 377–486. vö. LUPI, M., *A sarutlan Kármel Laikussága: Hivatás, önazonosság és együttműködés a renddel* (2. rész), in *Kármel* 11 (1999/2) 8–10.

Még ennél is lassabb a *Premontrei Világi Rend* újjászerveződése, ami azzal is magyarázható, hogy a rendszerváltás előtt csak rövid ideig működött. Első ízben 1943-ban kezdett szerveződni, de 1948-ban – az oktatási intézmények államosítását követően – feloszlott. A világi rendet *Keresztesy Parker László* apát megbízására *Szár Gyula Gergely O.Praem.* kezdte feléleszteni 1989-ben és a zsinati szellem szerint átdolgozott hazai szabályzat 2010-ben fogalmazódott meg. Megerősítést azonban még nem nyert, így csak tervezetként lehet figyelembe venni. Minden üldöztetés és hányattatás ellenére, ha lassan is és teljességgel csak a rendszerváltás után, mégis megindult a hazai világi rendek – II. Vatikáni Zsinat tanítása szerint való – megreformálása. A rendek jelenlegi vezetőivel való személyes kapcsolatfelvétel során betekinthettünk az egyes közösségek életébe, dokumentációjába és egyetértettünk abban, hogy a megújulási folyamat még ma is tart. A rendszerváltás óta eltelt rövid idő nem volt elegendő arra, hogy a kétszer olyan hosszú ideig tartó üldöztetést ki tudják heverni a tagok.

Megismerhettük a jelenlegi problémáikat, azok kezelésére felállított megoldási módszereket, célkitűzéseket. Összegezve mind a forráskutatás, mind a levéltári munka, mind pedig a személyes tapasztalatok eredményeit, az alábbi következtetéseket és javaslatokat tesszük:

- A kiválasztott világi rendek hazai saját joganyagai a nemzetközi szabályozás keretein belül részletesen határozzák meg a közösségek életét, számos szigorítást alkalmazva. Ez különösen a taggá válás tekintetében érzékelhető, amit egyértelműen a múltbéli tapasztalatokra vezethetünk vissza.
- Meglehetősen szűkösek a kármelita és premontrei források, ezek további egyháztörténeti kutatást igényelnek. A világi rendekről tudományos igényű munkát ezideig nem találtunk, csupán a ferences harmadrendekről van néhány forrás, illetve kézikönyv, de ezek is csak a levéltárban lelhetők fel.
- A közösségek még mindig keresik önazonosságukat és helyüket, a folyamatos megújulásra való törekvés mindhárom rendben tetten érhető.
- A küldetésüket meghatározó lelkiesség átadása nem zökkenőmentes, az idős tagság nehezen tud megfelelni a fiatalság modern kori szellemi igényeinek. Szükségszerű lenne ezért a tagok folyamatos és alaposabb képzése, amelyre rendelkezések vannak, de a gyakorlatban még nem mindenhol működik.
- Szükségesnek tartjuk, hogy a közösségek megismerjék a múltjukat, a múlt példáiból merítsenek, és azt építsék tovább a jelenben.

- A XXI. század égető problémája a család válsága, ezért itt tudnak a leghatékonyabban apostolkodni. Saját példájukon keresztül és a közösségi szinten való megjelenéssel érzékelhetővé kell válni missziójuknak, különösen az életvédelmi, családvédelmi területeken.
- Az egyház fő célkitűzése és feladata a lelkek üdvössége, amiben a világi rendek hatékony segítői lehetnek. Azáltal ugyanis, hogy a világban élnek, hídszerepet töltenek be nem csupán a szerzetesrendek, hanem az egyházmegyei papság felé is. Meggondolandónak tartjuk ezért a világi rendek országos vezetőinek, illetve nemzetközi kapcsolatokért felelős képviselőinek egyházmegyei zsinatokon való részvételét, legalább megfigyelői státusban. A világi krisztushívők napi problémáival és nehézségeivel kapcsolatosan a legtöbb információval ők rendelkeznek, ugyanakkor evangelizációs küldetésük révén értékes megoldási javaslatokat tehetnek az egyházi célok világban való beteljesítésében.